

УДК 378.011.3-051:54

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-6\(201\)-50-54](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-6(201)-50-54)

Рибалко Людмила
Хоу Ісюань

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-1262-8551>

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-7410-9621>

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХІМІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

A *Визначено поняття «академічна доброчесність особистості» як особистісна риса учасника освітнього процесу, його відповідальне ставлення до процесу й результатів самореалізації, здатність до співпраці й правдиве визнання результатів колективної та індивідуальної роботи. Зазначено про те, що академічна доброчесність є складником і показником рівня сформованості академічної культури учасників освітнього процесу. Акцентовано на моральних та етичних аспектах виявлення академічної доброчесності особистості в процесі професійної підготовки майбутніх учителів хімії. Формування академічної доброчесності майбутніх учителів хімії відбувається на партнерських засадах. Викладач виступає лідером життєвих цінностей і високої професійної кваліфікації. Глибока моральна переконаність і етична поведінка викладача активізують майбутніх учителів хімії до виявлення та вдосконалення академічної доброчесності в освітньому процесі закладів вищої освіти.*

Ключові слова: академічна культура; підготовка вчителів хімії; заклад вищої освіти; мораль; етика поведінки; довіра; відповідальність; співпраця; партнерські стосунки

S ***Rybalko Liudmila, Hou Isuan. Academic integrity development in future chemistry teachers in the educational process of higher education institutions.***

The article defines the concept of «academic integrity of a person» as a personal trait of the educational process participant, his responsible attitude toward the process and results of self-realization, ability to cooperate and true recognition of the results of collective and individual work. Academic culture is a process and result of transfer and development of new fundamental knowledge and research proposals in the educational process by scientific and pedagogical workers of higher education institutions, teachers and educators of other educational institutions, researchers.

The article aims to reveal the essence of academic integrity of the person through many universal values and form an idea of academic integrity development of future chemistry teachers from the standpoint of partnerships and relationships in the educational process of higher education institutions.

The quality of the educational process isn't measured only in the scores and marks given to applicants for higher education, but also in the development of the academic relations between teachers and applicants, governed by standardized ethical principles of academic integrity. Academic integrity development in future chemistry teachers is a necessary process, as the scientific and practical significance of acquired knowledge and skills in the field of chemistry ensures the spread of illiterate information among the population, prevents mistakes and careless use of chemicals, and protects everyday food from food consumption.

The teacher is a leader of life values and high professional qualifications. Deep moral convictions and ethical behavior of the teacher activate future chemistry teachers to identify and improve academic integrity in the educational process of higher education institutions.

Key words: academic culture; training of chemistry teachers; institution of higher education; morality; ethics of behavior; trust; responsibility; cooperation; partnership

Рибалко Людмила Сергіївна, докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна

Rybalko Liudmyla, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Education and Innovative Pedagogy, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine

E-mail: akme15@ukr.net

Хоу Ісюань, аспірантка кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна; викладачка кафедри хімії, Університет Сінтай, Китай

Hou Isuan, postgraduate student of the Department of Education and Innovative Pedagogy, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine; Teacher in Chemistry, Xingtai University, China

E-mail: 1404363853@qq.com

Актуальність проблеми. Освітні орієнтири на розвиток особистості вимагають звернення до її моральних та етичних норм поведінки в суспільстві, на виробництві, тому що конкурентоздатність людини це, перш за все, її ставлення до себе, оточуючих, якісного виконання професійних завдань, побудови власної сім'ї в гармонії та добрі. В освітньому середовищі виховується людина майбутнього з перспективним баченням і добросовісним ставленням до процесу й результатів діяльності. Добросовісність є найвищою цінністю такої людини, оскільки завдяки їй відбувається самореалізація та саморозвиток на найвищому рівні, формується почуття поважного ставлення й задоволення зробленим.

Цілковито погоджуємося із зарубіжними гуманістами-психологами (А. Маслоу, К. Роджерс, К. Хорні) у тому, що моральними й етичними засадами самореалізації особистості є загальнолюдські цінності й чесноти, моральні устої, які передаються наступним поколінням. Безумовно, такі особистісні якості мають бути сформовані у шкільні роки. Однак у професійній підготовці майбутніх фахівців формування академічної добросовісності має продовжуватися й набирати нових обертів.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дотичними до змісту дослідження є питання щодо стажування українських науково-педагогічних працівників у Польщі [1; 2; 3].

Учені й практики нерідко наголошують на результатах академічної недобросовісності – плагіат, фальсифікація, фабрикація, хабарництво, обман, академічний саботаж, навмисне знищення нових розробок і відкриття, зловмисне звинувачення працівників у будь-якій сфері [5].

Іноді зводиться думка про пошуки названих явищ у наукових працях, процедурах виконання посадових обов'язків [6; 7].

Однак відсутня система формування академічної добросовісності здобувачів різного рівня освіти побудована на пріоритетних гуманних засадах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Результати аналізу дозволили окреслити невирішену частину загальної проблеми: підвищити рівень сформованості академічної добросовісності як особистісної риси майбутніх учителів хімії можливо, якщо аналізувати причини виявлення академічної недобросовісності, відійти від широкого публічного декларування проблеми й починати практично розв'язувати її в школі, сім'ї, закладі вищої освіти на засадах партнерських стосунків і гармонійних відносин.

Мета статті: розкрити сутність академічної добросовісності особистості через низку загальнолюдських цінностей; сформулювати уяву про формування академічної

добросовісності майбутніх учителів хімії з позиції партнерських стосунків і взаємовідносин в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Викладення основного матеріалу. Стосовно дотримання академічної добросовісності учасниками освітнього процесу закладів вищої освіти (ЗВО) у нашому дослідженні дотримуємося таких головних позицій:

- академічна добросовісність є складником академічної культури (процес і результат передавання та формування нових фундаментальних знань і дослідницьких пропозицій в освітньому процесі науково-педагогічними працівниками ЗВО, педагогами та вихователями інших закладів освіти, дослідниками) та особистісною якістю, що проявляються та формується під час виховання і навчання, провадження наукової і дослідницької видів діяльності;

- якість освітнього процесу вимірюється не лише в балах і оцінках, що виставляються здобувачам вищого рівня освіти, але й сформованістю академічних відносин між викладачами та здобувачами, між здобувачами в педагогічному колективі, що регулюються унормованими етичними принципами дотримання академічної добросовісності [5];

- формування академічної добросовісності майбутніх учителів хімії є необхідним процесом, оскільки науковість і практична значущість отриманих знань і вмій у хімічній галузі забезпечує поширення неграмотної інформації серед населення, запобігає допущенню помилок й необережному використанню людиною хімічної продукції, захищає в повсякденному житті від споживання недоброякісних харчових продуктів тощо.

Академічна добросовісність як особистісна якість учасників освітнього процесу, науково-дослідницьких проєктів у будь-якій галузі виявляється та формується під час виховання і навчання, провадження наукової і дослідницької видів діяльності. Метою і результатом сформованості такої якості є висока професійна компетентність особистості, що утримується на моралі, самосвідомості, стійкій життєвій позиції, постійній самореалізації в різних видах діяльності, почуттях задоволеності й прийняття успіху як головного орієнтира конкурентоздатності. У дотриманні академічної добросовісності особистість розкриває внутрішній потенціал, реалізовує кращі морально-етичні якості, до яких відносимо чесність і порядність, правдивість, прозорість, повагу, довіру, відповідальність, сумлінність.

Розглянемо механізми виявлення названих вище морально-етичних якостей особистості в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів хімії. Чесність і порядність майбутніх учителів хімії виявляється в тому, що вони обирають спеціалізацію, вибірково дисципліни відповідно до власних інтересів, здатностям до вивчення навчальних

дисциплін. Як відомо, існує стереотип – обирати вид діяльності, предметні заняття такі, що вимагають найменших зусиль для їхнього засвоєння. Гоніння за легким навчанням призводить до того, що набуті знання й уміння не будуть затребуваними на ринку праці. Виявлення чесності й порядності вбачаємо в тому, що здобувачі мають працювати за індивідуальною освітньою траєкторією, тобто планувати й контролювати власні процеси пізнання й самовдосконалювання. Інколи бувають ситуації спонтанності, зазвичай, що виявляються під час сесії. Здобувачі бажають отримувати стипендію, а це реальна потреба кожної людини бути матеріально забезпеченою. Чесність і порядність орієнтують здобувачів на систематичну й послідовну роботу над собою, отримання матеріальних і нематеріальних заохочень чесним шляхом порядної людини.

Правдивість як риса академічної доброчесності людини є прагненням її до істини, клопітливих пошуків найкращих практик самореалізації та саморозвитку в різних видах діяльності, розуміння й самопізнання на високому рівні. Правдивість пов'язана із правильним інформуванням майбутніх учителів хімії, що допомагає пізнати історії відомих науковців-хіміків, справжні й ретельно перевірені відкриття в хімії та інших близьких галузях. У правдивості виявляється свобода мислення й думки, трактування самостійно зроблених висновків, відкритість нової інформації для академічної спільноти. Неправдива наукова інформація гальмує появу позитивних змін у виробничих процесах, а від цього страждає людство.

Спостерігаємо на практиці – здобувачі полюбляють реферати з Інтернету, не задумуються над тим, чи є навчальна і наукова інформація правдивою. Знайомляться з такою інформацією, користуються нею, завідома знаючи, що це лише формальність – здати виконане завдання на оцінку. З іншого боку, викладачі пропонують здобувачам виконати завдання – написати реферат на визначену тему. Зазначимо, що тема для самостійної роботи з навчальної дисципліни не виникає одноосібно, вона має виникати, обговорюватися, розроблятися в колаборації викладача із здобувачами. Сутність правдивості полягає в тому, що обрана в такий спосіб тема з навчальної дисципліни доповнює й розширює діапазон компетенцій учасників освітнього процесу, проектує на подальші досягнення у виробничій діяльності.

До академічної доброчесності особистості відносимо прозорість як сприйняття всіма учасниками освітнього процесу доступної та відкритої інформації нормативно-правового забезпечення освітнього процесу, наведеного на сайтах ЗВО, структурних підрозділів. Як відомо, під час акредитації освітніх програм особливої уваги надається тому факту як учасники освітнього процесу орієнтуються в наказах, положеннях, розпорядженнях що регулюють дотримання законності в ЗВО. Бувають випадки, коли учасники освітнього процесу наводять недостовірні факти й докази на поставлені експертами запитання. З одного боку,

ЗВО намагаються виставити на сайтах усю потрібну для акредитації інформацію, а з іншого – допускаються помилки у відповідях учасників освітнього процесу. Думаємо, що такі недоречності є наслідком того, що суб'єкти освітнього процесу недостатньо користуються феноменом прозорості, неухважно ставляться до інформації нормативно-правового характеру. Помітним є те, що під час обговорення проєктів освітніх програм не відбувається прозорість у повному обсязі тому, що пасивні стейкхолдери, не висуюють пропозиції, критично не оцінюють якість освітньої програми. Пасивна позиція викладачів і здобувачів ЗВО гальмують появу освітніх змін і тенденцій у підготовці майбутніх фахівців.

У процесі вивчення педагогіки як науки про мистецтво педагогічної взаємодії й розв'язання освітніх проблем вивчається принцип гуманізму, в якому ключовим словом є повага. Однак не розкривається зв'язок поваги з академічною доброчесністю особистості. У нашому розумінні поважне ставлення до іншої людини, її напрацювань у будь-якій галузі, визнання її гідності, важливості психічного й фізичного здоров'я, знання й уміння працювати в колаборації й співпраці є механізмами дотримання академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу. Повага, як на нашу думку, нерідко схиляється до того, що колеги-освітяни одноставно схвалюють результати наукової чи навчальної видів діяльності. На перший погляд, як прийнято вважати, це має бути позитивним і приємним фактом публічного визнання здобутків. Але наука і достовірність фактів, явищ, процесів від такої «поваги» страждають. Пояснимо це тим, що до поваги не включається критичне мислення й оцінювання програмних результатів навчання. У кожного рецензента, експерта, опонента є що сказати та порадити дослідникам, але й для цього потрібно не боятися публічно висловити самостійну точку зору. Виконавцям наукової роботи також не потрібно боятися вислухати, прийняти, оцінити точку зору іншої людини з позиції поважного ставлення до неї.

В освітньому процесі довіра є важливим чинником дотримання академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу. Викладач довіряє здобувачам вищої освіти свій професіоналізм, власні почуття й компетенції, досвід викладання й набуті дослідницькі проєкти. Авторитет і репутація викладача не дозволяють йому передавати молодому поколінню неперевірені й недостовірні факти, події, явища, дійства. Засвоєння змісту хімічних дисциплін є особливим тому, що мають бути прописані конкретні й чіткі алгоритми хімічних процесів, схеми виробничих процесів, правила техніки безпеки. Довіра викладача полягає в тому, що він має озброїти майбутніх учителів хімії достовірними й правильними уявленнями, знаннями, вміннями, досвідом протікання хімічних процесів, технічних засобів виробництва. Довіра здобувачів вищої освіти полягає в тому, що вони переконані у високій кваліфікації викладача, в тому, що можуть на нього покластися у вико-

нанні навчально-професійних завдань, а спільно отримані результати освітньої діяльності не будуть привласнені одноосібно чи передані іншим учасникам освітнього процесу. У довірливій взаємодії відсутні острахи привласнення, запозичення, спалювання отриманих результатів, підрив репутації та кар'єрного зростання.

До академічної доброчесності особистості відносимо відповідальність, оскільки виконання навчального і дослідницького завдання вимагає постановки мети, механізмів і процедур його виконання, вольових зусиль, доведення справи до логічного завершення. Цілком колегіально (в обговоренні брали участь викладачі Л. Рибалко, А. Цапко, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти К. Філон) зазначимо про те, що це стосується колаборації, коли отримання позитивного результату залежить від ставлення кожного учасника освітнього процесу до поставлених завдань, від соціальної відповідальності. Безумовно, переплітаються потреби, мотиви, інтереси, здатності кожної людини з уміннями працювати в колаборації, відчувати партнерство й задоволення від результатів власної самореалізації. Однак не кожен учасник спільної праці, або як зазвичай говорять про проект, готовий відповідально поставитися до виконання завдань. Цьому заважають лінощі, невміння працювати з науковою і навчальною літературою, неухважність до оформлення технічної сторони виконаного завдання. Бракує учасникам освітнього процесу самостійності, адже в прийнятті колегіальних рішень кожен з них має висловити власну думку, ідею, пропозицію. Підкреслимо, що інколи відбувається «списування» чужої ідеї, новизни думки, пропозицій і рекомендацій, що були надані іншими педагогами, науковцями, здобувачами. Безперечно, відповідальність людини має її стримувати в такій поведінці, діях, учинках, бути сміливою та рішучою. Відповідальна людина для будь-якого колективу, зокрема й для педагогічного колективу, є цінною та затребуваною. Доцільно, навіть, говорити про її конкурентоздатність на ринку праці, успішну професійну самореалізацію.

Якість освіти залежить від сумлінної роботи всіх учасників освітнього процесу. Сумлінна робота – це виконання всіма учасниками освітнього процесу повноважень без перевищування чи несумлінного виконання поставлених завдань. На наш погляд, сумлінність у роботі, зокрема в педагогічній діяльності, має забезпечуватися сприятливими умовами, котрих бракує. Наведемо приклади надання безкінечних доручень викладачам і «потужної писанини» упродовж не лише дня, а ще й ночі. Особливо це стосується періоду акредитації освітніх програм. Останнім часом викладач виконує стільки доручень, що не вміщує його рейтинг (наприклад, написання самозвіту з освітньої програми, що акредитується). Безумовно, сумлінність допомагає академічній доброчесності особистості, але й потребує підтримки щодо розвантаження викладача, помірного навчального навантаження для здобувачів вищої освіти. Сумлінному виконанню своїх обов'язків здобувачам вищої

освіти незалежно від фази підготовки заважають різні фактори й обставини. Наприклад, умови проживання й харчування, контракту навчання в ЗВО постійно здорожуються, молоді люди мають працювати, а не лише навчатися.

Нам імпонує свобода вираження людиною власних почуттів, інтелекту, здатностей у творчій діяльності, власних поглядів і точки зору в навчальній і науковій видах освітньої діяльності як одна з актуальних і пріоритетних цінностей академічної культури особистості. Будемо відверті з академічною спільнотою в тому, що ми не позбавлені стереотипів почуття страху висловлювати власну точку зору, виявляти стійку позицію дотримання академічних чеснот, невміння доводити істину подій і неправильності вчинків інших людей. Нині популярно говорити про конфлікт інтересів в освітньому процесі, його наявність у педагогічному колективі, особливо тоді, коли освітні програми проходять акредитацію. Але мало хто з учасників освітнього процесу звертається до комісії з етики та управління конфліктами, намагаються самотужки реагувати на несправедливість і байдужість з боку інших людей. Зазвичай, як відомо, такі факти негативно впливають на психічне здоров'я учасників освітнього процесу, знижують якість освіти, порушують міжособистісні стосунки в колективі.

Висновки з даного дослідження. На підставі аналізу наукової літератури [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7], педагогічного досвіду, поняття «академічна доброчесність особистості» визначено як особистісна риса учасника освітнього процесу, його відповідальне ставлення до процесу й результатів самореалізації, здатність до співпраці й правдиве визнання результатів колективної та індивідуальної роботи та віднесено до складників і показників рівня сформованості академічної культури учасників освітнього процесу. Моральними та етичними засадами академічної доброчесності майбутніх учителів хімії у процесі професійної підготовки є чесність і порядність, правдивість, прозорість, повагу, довіру, відповідальність, сумлінність. Зазначено, що сучасний викладач ЗВО має виступати лідером життєвих цінностей і високої професійної кваліфікації, а його глибока моральна переконаність й етична поведінка мають заохочувати та активізувати майбутніх учителів хімії до виявлення та удосконалення академічної доброчесності в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Перспективи подальших розвідок. У подальшому дослідженні обраної тематики плануємо досліджувати наступність формування академічної доброчесності в межах учнівського періоду навчання і виховання в ЗЗСО та в стінах ЗВО з метою виявлення ефективних способів взаємодії педагога із здобувачами різного рівня освіти.

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність: виклики сучасності : зб. наук. есе учасників наукового стажування для освітян, (Республіка Польща, Варшава, 1 –13.10.2018). Варшава, 2018. 162 с.
2. Академічна доброчесність: виклики сучасності : зб. наук. есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян, (Республіка Польща, Варшава, 28.01 – 08.02.2019). Варшава, 2019. 171 с.
3. Академічна доброчесність: виклики сучасності : зб. наук. есе учасників дис-

- танційного етапу наукового стажування для освітян, (Республіка Польща, Варшава, 11.05 – 19.06.2020) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. Варшава, 2020. 92 с.
- Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. монографія / за заг. ред. Н. Г. Сорokinoї, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
 - Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%81-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf>
 - Методичні рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності в закладах загальної середньої та позашкільної освіти / за ред. І. Ю. Поліщук. Київ : КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», 2021. 46 с.
 - Фенцик О. М. Формування академічної культури студентів у процесі здійснення дослідницької діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 28. С. 241–244. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/28/48.pdf> (дата звернення: 12.12.2021)

References

- Akademichna dobrochesnist: vyklyky suchasnosti: zbirnyk naukovykh ye uchasnykiv naukovoho stazhuvannya dlya osvityan [Academic integrity: the challenges of modernity: a collection of scientific essays of participants in scientific internships for educators]*. (2018). Varshava [in Ukrainian].
- Akademichna dobrochesnist: vyklyky suchasnosti: zbirnyk naukovykh ye uchasnykiv dystantsynoho etapu naukovoho stazhuvannya dlya osvityan [Academic Integrity: Challenges of the Present: A Collection of Scientific Essays by Participants in the Distance Stage of Scientific Internships for Educators]*. (2019). Varshava [in Ukrainian].
- Akademichna dobrochesnist: vyklyky suchasnosti: zbirnyk naukovykh ese uchasnykiv dystantsynoho etapu naukovoho stazhuvannya dlya osvityan [Academic Integrity: Challenges of the Present: A Collection of Scientific Essays by Participants in the Distance Stage of Scientific Internships for Educators]*. (2020). Varshava [in Ukrainian].
- Sorokinoyi, N. H., Artyukhova, A. YE., & Dehtyarovoyi, I. O. (Eds.). (2017). *Akademichna dobrochesnist: problemy dotrymannya ta priorytety poshyrennya sered molodykh vchenykh [Academic integrity: compliance issues and dissemination priorities among young scholars]: kol. monohrafy*. Dnipro: DRIDU NA DU [in Ukrainian].
- Kodeks akademichnoyi dobrochesnosti Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennya yakosti osvity [Code of Academic Integrity of the National Agency for Quality Assurance in Education]*. Retrieved from <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80-%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf> [in Ukrainian].
- Polishchuk, I. YU. (Ed.). (2021). *Metodychni rekomendatsiyi shchodo zabezpechennya akademichnoyi dobrochesnosti v zakladakh zahalnoyi serednoyi osvity ta pozashkilnoyi osvity [Methodical recommendations on ensuring academic integrity in general secondary and out-of-school education institutions]*. Kyiv: KPNZ "Kyivska Mala akademiya nauk uchnivskoyi molodi" [in Ukrainian].
- Fentsyk, O. M. (2021). *Formuvannya akademichnoyi kultury studentiv u protsesi zdiysnennya doslidnytskoyi diyalnosti [Formation of academic culture of students in the process of research activities]*. *Innovatsiyina pedahohika [Innovative pedagogy]*, 28, 241-244. Retrieved from <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/28/48.pdf> [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 03.12.2021